

JĘZYK POLSKI KLASA VIII–09.06.2020r.

TEMAT LEKCJI 48: Gramatyczne porządki cz. I– powtórzenie wiadomości - FLEKSJA.

Utrwalisz wiadomości z zakresu odmiennych i nieodmiennych części mowy, tworzenia imiesłowów.

1. Zapoznaj się z materiałami znajdującymi się pod poniższymi linkami.

<https://epodreczniki.pl/a/jak-zbudowane-sa-formy-gramatyczne-wyrazow/DL85Azwo7>

<https://epodreczniki.pl/a/w-okolicy-bezokolicznika/D15GxQfk2>

<https://epodreczniki.pl/a/forma-bez-zmian---nieodmienne-czesci-mowy/D1Actbjwl>

<https://epodreczniki.pl/a/bez-czasownika-ani-rusz/DioGvd9E>

<https://view.genial.ly/5e71fa137f61fc6c1f3e5288/learning-experience-didactic-unit-czesci-mowy>

<https://view.genial.ly/5ea87bdbaafd000da606c080/social-action-czesci-mowy-cz-1-czasownik>

<https://view.genial.ly/5e7e72acaafed90da9a2e339/horizontal-infographic-review-rzeczownik>

<https://view.genial.ly/5e81fc36a8bed70dad02accc/presentation-zaimki>

<https://view.genial.ly/5e839360ad7e6d0e3aaea204/presentation-partykula-i-wykrzyknik>

<https://view.genial.ly/5e9ad0a1794b240e24cdd615/presentation-imieslowy>

<https://view.genial.ly/5e8caafaff6c270e09dec8e9/game-czesci-mowy-cz-ii>

<https://view.genial.ly/5ea0874fd407580db9de4be0/game-breakout-gramatyczny-escape-room>

<https://epodreczniki.pl/a/imieslowy-i-ich-rodzaje/DpWM5YJeS>

<https://epodreczniki.pl/a/bezosobowosc-w-jezyku/DQrosYolr>

<https://epodreczniki.pl/a/strona-czynna-i-bierna/DdrMidPyW>

<https://view.genial.ly/5eb2894f54415e0d3e4f8565/presentation-nieodmienne-i-niesamodzielne-czesci-mowy>

2. Przeanalizuj poniższe tabele, utrwal wiadomości.

■ Budowa wyrazu odmiennego – temat fleksyjny i końcówka

W języku polskim większość wyrazów podlega odmianie. W każdym wyrazie, który się odmienia, możemy wyodrębnić **temat fleksyjny** i **kończówkę**.

wyraz odmienny	=	temat fleksyjny	+	kończówka fleksyjna
dom		dom-		∅ (kończówka zerowa)
domom		dom-		-om
myję		myj-		-ę
myjecie		myj-		-ecie

Temat fleksyjny – część wyrazu, która nie zmienia się w trakcie odmiany. Wskazuje na znaczenie wyrazu.

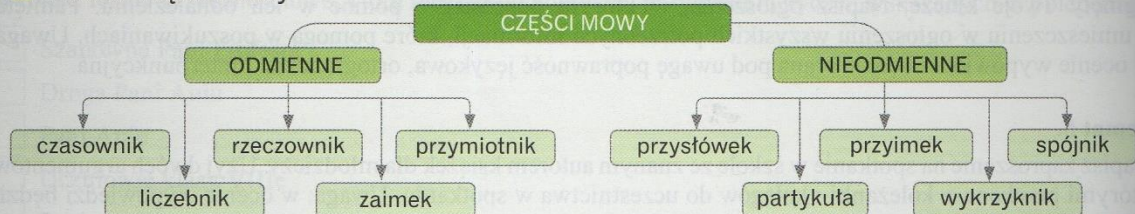
Kończówka fleksyjna – końcowa część wyrazu, która zmienia się podczas odmiany. Wskazuje na określoną formę, np. przypadek, liczbę, osobę.

► Oboczności w temacie fleksyjnym

Podczas odmiany wyrazów w temacie fleksyjnym mogą zachodzić **oboczności**, czyli wymiana, zanik lub pojawienie się głosek, np. *karta* – *karcie* (t : c'),

kościół – *kościółce* (ó : e, t : l), *idę* – *idziesz* (d : dz'). Temat fleksyjny, w którym zachodzą takie zmiany, nazywamy **tematem obocznym**.

■ Podział części mowy

■ Czasownik

- nazywa czynności, stany, procesy
- odpowiada na pytania: *co robi?*, *co się z nim dzieje?*
- odmienia się przez: osoby, tryby, liczby, strony, czasy, rodzaje
- posiada aspekt
- w zdaniu pełni funkcję orzeczenia

Znajdujemy się w pięknym kraju.
Ewa zdawała egzamin.
Wróć dopiero za godzinę.
Dzieci bawią się w chowanego.
Zjedlibyście coś?
Wykuto pomnik w kamieniu.

■ Odmiana czasowników przez liczby i osoby

Czasowniki odmieniają się przez trzy osoby w liczbie pojedynczej i trzy osoby w liczbie mnogiej.

liczba pojedyncza		liczba mnoga	
1. os.	(ja) <i>myję</i>	1. os.	(my) <i>myjemy</i>
2. os.	(ty) <i>myjesz</i>	2. os.	(wy) <i>myjecie</i>
3. os.	(on, ona, ono) <i>myje</i>	3. os.	(oni, one) <i>myją</i>

■ Odmiana czasowników przez czasy

czas przeszły <i>mówiłam</i>	czas teraźniejszy <i>mówię</i>	czas przyszły (prosty i złożony) <i>powiem / będę mówiła</i>
• nazywa czynności, które odbyły się w przeszłości	• wskazuje na czynności, które trwają w chwili mówienia	• określa czynności, które dopiero nastąpią
<i>Wczoraj Julka <u>sprzątała</u> swój pokój.</i>	<i>Julka <u>właśnie sprząta</u> swój pokój. Julka <u>sprząta</u> swój pokój codziennie.</i>	forma prosta: <i>Julka <u>posprząta</u> swój pokój.</i> forma złożona: <i>Julka <u>będzie sprzątała</u> lub <u>będzie sprzątać</u> swój pokój.</i>

■ Odmiana czasowników przez tryby

Tryb wskazuje na stosunek osoby mówiącej do nazywanych przez nią czynności.

tryb oznajmujący (orzekający)	tryb przypuszczający	tryb rozkazujący
<ul style="list-style-type: none"> informuje o czynności rzeczywistej, która się właśnie odbywa, już się odbyła lub będzie się odbywać w przyszłości występuje we wszystkich trzech czasach (przeszłym, teraźniejszym i przyszłym) 	<ul style="list-style-type: none"> oznacza czynność uznaną za prawdopodobną, możliwą do spełnienia pod pewnymi warunkami służy do wyrażania przypuszczeń, pragnień, życzeń, próśb w trybie przypuszczającym nie określa się czasu 	<ul style="list-style-type: none"> wyraża czynność uznaną za pożądaną służy do wydawania rozkazów, poleceń, zakazów, żądań lub formułowania próśb, rad, wskazówek nie występuje w 1. os. lp. w trybie rozkazującym nie określa się czasu
<i>Upiekliliśmy ciasto. Pieczemy ciasto. Będziemy piekli ciasto.</i>	<i>Czy upiektabyś ciasto? lub Czy byś upiekła ciasto?</i>	<i>Upiecz ciasto, proszę. Niech on upiecz ciasto!</i>

■ Rodzaj czasownika

Czasowniki odmieniają się przez rodzaje tylko w czasie przeszłym, przyszłym złożonym oraz w trybie przypuszczającym.

Czasownik	
w liczbie pojedynczej	w liczbie mnogiej
<ul style="list-style-type: none"> r. męski <i>grałem, będzie mył, jadłbyś</i> r. żeński <i>grałam, będzie myła, jadłabyś</i> r. nijaki <i>grało, będzie myło, jadłoby</i> 	<ul style="list-style-type: none"> r. męskoosobowy <i>graliśmy, będziemy myli, jedlibyście</i> (stosujemy go, jeśli wśród wykonawców czynności znajduje się przynajmniej jeden chłopiec lub mężczyzna) r. niemęskoosobowy <i>grałyśmy, będziemy myły, jadłybyście</i> (stosujemy go, jeśli grupa wykonawców czynności składa się z samych kobiet, dzieci, zwierząt, roślin lub rzeczy)

■ Strony czasownika

czynna	bierna
<ul style="list-style-type: none"> wskazuje, że podmiot jest wykonawcą czynności 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje, że czynność dotyczy podmiotu, ale nie jest on jej wykonawcą
<i>Mechanik naprawił samochód.</i> <small>podmiot wykonawcą czynności</small>	<i>Samochód został naprawiony przez mechanika.</i> <small>podmiot przedmiotem wykonywanej czynności</small>

■ Czasowniki przechodnie i nieprzechodnie

Czasowniki, które mają formy obu stron: czynnej i biernej, to czasowniki przechodnie.

Krzysztof Kolumb odkrył Amerykę.
strona czynna

Ameryka została odkryta przez Krzysztofa Kolumba.
strona bierna

Czasowniki, które nie występują w stronie biernej, nazywa się **czasownikami nieprzechodnimi**, np. *biec, iść*.

■ Aspekt czasowników

Ze względu na aspekt czasowniki dzielimy na **dokonane** i **niedokonane**. Czasowniki dokonane tworzymy najczęściej od czasowników niedokonanych – przez dodanie

przedrostka (np. *chować* – *schować*) lub przez zmianę postaci tematu fleksyjnego (np. *otwierać* – *otworzyć*).

czasowniki niedokonane	czasowniki dokonane
<ul style="list-style-type: none"> informują o tym, że dana czynność nie jest zakończona, np. <i>wchodzić, czytać, pić</i> tworzą formy czasu przeszłego, teraźniejszego i przyszłego złożonego, np. <i>wchodziła, wchodzi, będzie wchodziła</i> 	<ul style="list-style-type: none"> nazywają czynności, które zostały lub zostaną zakończone, np. <i>wejść, przeczytać, wypić</i> mają formy czasu przeszłego i przyszłego prostego, np. <i>weszła, wejdzie</i>

■ Osobowe i nieosobowe formy czasownika

Osobowe formy czasownika informują, kto wykonuje daną czynność, czyli wskazują osobę i liczbę, np. *zajrzałam* (ja), *zapomniałeś* (ty), *odpoczywamy* (my), *unikną* (oni lub one).

Nieosobowe formy czasownika kierują uwagę np. na cechę lub czas. Są to **bezokoliczniki** (np. *brać*), **formy zakończone -no, -to** (np. *zdobyto*), **imiesłów** (np. *ubrana*).

■ Funkcje imiesłów

imiesłowy przymiotnikowe odmieniają się jak przymiotniki: przez przypadki, liczby i rodzaje	czynne zakończone na -ący, -ąca, -ące (<i>piszący, płacząca, myślące</i>)	<ul style="list-style-type: none"> nazywają właściwości osób, zjawisk, przedmiotów, które są efektem czyjegoś działania lub znajdowania się w określonym stanie w zdaniu zwykle pełnią funkcję przydawki (<i>Ustyszałem <u>zbliżające się</u> kroki</i>) lub orzecznika (<i>Skarby był <u>schowany</u> w ruinach zamku</i>)
	biernie zakończone na -ny, -na, -ne, -ty, -ta, -te (<i>ugotowany, naprawiona, rozbite</i>)	
imiesłowy przystówkowe są nieodmienne	współczesne zakończone na -ąc (<i>czytając, płacząc</i>)	<ul style="list-style-type: none"> stanowią podstawę imiesłowowego równoważnika zdania w zdaniach podrzędnie złożonych: <ul style="list-style-type: none"> imiesłowy współczesne nazywają czynność równoczesną z czynnością wyrażoną czasownikiem w zdaniu nadrzędnym (<i>Kot <u>leżał na kanapie, głośno mrucząc</u></i>) imiesłowy uprzednie informują o czynności wcześniejszej niż czynność zdania nadrzędnego (<i><u>Położywszy się</u> na kanapie, kot głośno zamruczał</i>)
	uprzednie zakończone na -wszy, -wszy (<i>ugotowawszy, doszedłszy</i>)	

■ Przekształcanie imiesłów

Imiesłowy występujące w zdaniu można przekształcić na formy osobowe czasownika, jednak wymaga to również innych zmian w wypowiedzeniu.

<i>Kibice <u>siedzący na krytej trybunie</u> nie zmokli z powodu przelotnego deszczu.</i>	<i>Kibice, <u>którzy siedzieli na krytej trybunie</u>, nie zmokli z powodu przelotnego deszczu.</i>	usunięcie imiesłowu wiąże się często z wprowadzeniem zaimka <i>który</i>
<i>Marta, <u>spacerując po parku</u>, uważnie obserwowała mijane osoby.</i>	<i>Marta <u>spacerowała po parku</u> i uważnie obserwowała mijane osoby.</i>	imiesłów jest zastępowany osobową formą czasownika, który staje się orzeczeniem nowego zdania

Osobowe formy czasownika można także przekształcić na imiesłowy, np. po to, aby uniknąć powtarzania konstrukcji z zaimkiem *który*.

<i>Trener zastosował taktykę, <u>którą zawodnicy znali z poprzedniego meczu</u>.</i>	<i>Trener zastosował taktykę <u>znaną zawodnikom z poprzedniego meczu</u>.</i>	podmiot może wymagać zmiany w dopełnieniu, a orzeczenie przekształca się w imiesłów
--	--	---

■ Rzeczownik

- nazywa przedmioty, osoby, rośliny, zwierzęta, zjawiska lub pojęcia
- odpowiada na pytania *kto?, co?*
- odmienia się przez **przypadki i liczby**
- ma określony rodzaj** (ale nie odmienia się przez rodzaje),
- w zdaniu pełni funkcję zwykle podmiotu, dopełnienia, przydawki, okolicznika lub orzecznika

Brakuje nam czasu.
Zabieram Cię jutro do teatru.
On jest znanym i cenionym architektem.
Podaj mi sól i pieprz.
Nadeszła pora relaksu.
Właśnie nadjeżdża spóźniony autobus.

■ Rodzaj rzeczownika

Rodzaj		
męski	żeński	nijaki
(<i>ten</i>) mężczyzna, pies, smutek	(<i>ta</i>) kobieta, ojczyzna, radość	(<i>to</i>) dziecko, słońce, myślenie

Aby określić rodzaj rzeczownika występującego w liczbie mnogiej, najlepiej zmienić jego formę na liczbę pojedynczą, np.

koty – rodzaj męski, bo w lp. *ten* kot;
książki – rodzaj żeński, bo w lp. *ta* książka;
skrzydła – rodzaj nijaki, bo lp. *to* skrzydło.

■ Odmiana rzeczowników przez przypadki i liczby

Wyróżniamy siedem przypadków w liczbie pojedynczej i mnogiej. Rozpoznajemy je na podstawie pytań.

Przypadek	Liczba pojedyncza			Liczba mnoga		
	r. męski	r. żeński	r. nijaki	r. męski	r. żeński	r. nijaki
Mianownik (M.) <i>kto? co?</i>	<i>rybak</i>	<i>żyrafa</i>	<i>pióro</i>	<i>rybacy</i>	<i>żyrafy</i>	<i>pióra</i>
Dopełniacz (D.) <i>vkogo? czego?</i>	<i>rybaka</i>	<i>żyrafy</i>	<i>pióra</i>	<i>rybaków</i>	<i>żyraf</i>	<i>piór</i>
Celownik (C.) <i>komu? czemu?</i>	<i>rybakowi</i>	<i>żyrafie</i>	<i>pióru</i>	<i>rybakom</i>	<i>żyrafom</i>	<i>piórom</i>
Biernik (B.) <i>kogo? co?</i>	<i>rybaka</i>	<i>żyrafę</i>	<i>pióro</i>	<i>rybaków</i>	<i>żyrafy</i>	<i>pióra</i>
Narzędnik (N.) <i>z kim? z czym?</i>	<i>rybakiem</i>	<i>żyrafą</i>	<i>piórem</i>	<i>rybakami</i>	<i>żyrafami</i>	<i>piórami</i>
Miejscownik (Ms.) <i>o kim? o czym?</i>	<i>rybaku</i>	<i>żyrafie</i>	<i>piórze</i>	<i>rybakach</i>	<i>żyrafach</i>	<i>piórach</i>
Wołacz (W.) <i>o!</i>	<i>rybaku</i>	<i>żyrafo</i>	<i>pióro</i>	<i>rybacy</i>	<i>żyrafy</i>	<i>pióra</i>

■ Rzeczowniki o nieregularnej odmianie

Nieregularną odmianę mają rzeczowniki:

- występujące tylko w lp., np. *młodzież, szlachta, poświęcenie, ropa, powietrze*;
- mające tylko lm., np. *drzwi, skrzypce, usta, spodnie, sanie, imieniny, urodziny, wakacje, Czechy, Tatry*;
- odmieniające się jak przymiotniki, np. *przełożony, woźny, leśniczy, salowa*;
- o dwóch różnych tematach fleksyjnych w lp. i lm., np. *rok – lata, człowiek – ludzie*;
- nieodmienne, np. *origami, jury, atelier, boa, kiwi, kakao, menu*;
- oko, ucho, ręka* przyjmujące w niektórych przypadkach równorzędne formy, np. *ręku* lub *ręce*;
- nieodmienne w lp., ale odmienne w lm., np. *muzeum, liceum, archiwum*;
- zakończone na *-anin* ze znikającą cząstką *-in* w lm., np. *Amerikanin – Amerykanach, mieszczanin – mieszczanach*;
- o odmianie mieszanej (przymiotnikowo-rzeczownikowej), np. *sędzia – sędziego, hrabia – hrabiego*;
- występujące w dwóch rodzajach gramatycznych w zależności od tego, do kogo się odnoszą, np. *ten* lub *ta gapa, ten* lub *ta oferma*;
- mające w lp. dwie formy rodzajowe, np. *rodzynek – rodzynka, podkoszulek – podkoszulka*.

■ Przymiotnik

- nazywa cechy osób, zwierząt, rzeczy, roślin, pojęć
- odpowiada na pytania: *jaki?, jaka?, jakie?, który?, która?, które?, czyj?, czyja?, czyje?*
- odmienia się przez przypadki, liczby, rodzaje
- w zdaniu pełni funkcję przydawki lub orzecznika, rzadziej podmiotu

Kinga ma zielone oczy.
W zawodach *sportowych* wystartują
najlepsi uczniowie.
Jestem *pewna*, że nie przyjdą.
Chorzy mają pierwszeństwo.

■ Rodzaj przymiotnika

Przymiotnik	
w liczbie pojedynczej	w liczbie mnogiej
<ul style="list-style-type: none"> • r. męski <i>dzielny mężczyzna</i> • r. żeński <i>dzielna kobieta</i> • r. nijaki <i>dzielne dziecko</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • r. męskoosobowy <i>dzielni mężczyźni</i> (stosujemy go, jeśli przymiotnik określa rzeczownik osobowy rodzaju męskiego) • r. niemęskoosobowy <i>dzielne kobiety, dzielne dzieci</i> (stosujemy go, jeśli przymiotnik określa rzeczowniki rodzaju żeńskiego, nijakiego i nieosobowe rodzaju męskiego)

■ Stopniowanie przymiotników

Przymiotniki podlegają stopniowaniu. Stopnie wskazują na większe lub mniejsze natężenie cechy. Nie stopniują się jedynie przymiotniki oznaczające **stałą cechę** czegoś, jak materiał, z którego wykonano określony przedmiot, np. *plócienne prześcieradła, żelazna zbroja*.

Rodzaj stopniowania		Stopień równy	Stopień wyższy	Stopień najwyższy
Stopniowanie proste	regularne	<i>wesoły śmiały</i>	<i>weselszy śmielszy</i>	<i>najweselszy najśmielszy</i>
	nieregularne	<i>dobry duży</i>	<i>lepszy większy</i>	<i>najlepszy największy</i>
Stopniowanie opisowe		<i>stanowczy kolorowy</i>	<i>bardziej stanowczy mniej kolorowy</i>	<i>najbardziej stanowczy najmniej kolorowy</i>

■ Liczebnik

- nazywa liczbę lub kolejność osób, rzeczy, zwierząt, roślin
- odpowiada na pytania: *ile?, który z kolei?*
- odmienia się przez: przypadki, liczby (tylko liczebniki porządkowe), rodzaje (tylko liczebniki główne i porządkowe)
- w zdaniu pełni funkcję przydawki lub orzecznika, rzadziej podmiotu

Wręczyłem jej dziesięć róż.
Adam był *drugi* na mecie.
Kupiłam *pół* bochenka chleba.
Brakowało *pięcioro* dzieci.
Do turnieju zakwalifikowało się *trzydziestu* zawodników.

■ Podział liczebników

Liczebniki	Objaśnienie	Przykłady	Uwagi
zbiorowe	określają liczbę osób różnej płci, istot niedorosłych, rzeczy tylko w lm.	<i>troje przyjaciół, siedmioro szczeniąt, czworo drzewi</i>	• odmieniają się tylko przez przypadki
główne	określają liczbę osób, przedmiotów, zjawisk	<i>dwie wieże, czterech tyżwiarze, sześć słów</i>	• odmieniają się przez przypadki i rodzaje • liczebniki typu <i>tysiąc, milion, miliard</i> odmieniają się przez przypadki i liczby
ułamkowe	informują o liczbach ułamkowych, niepełnych	<i>trzy czwarte litra, pół kilometra</i>	• odmieniają się przez przypadki • liczebniki <i>pół, półtora</i> są nieodmienne
porządkowe	wskazują na kolejność, zajmowane miejsce	<i>ósmego zawodnik, drugie spotkanie</i>	• odmieniają się przez przypadki, liczby i rodzaje

Zaimek

- zastępuje inne części mowy: rzeczownik, przymiotnik, liczebnik, przysłówek
- odpowiada na pytania zastępowanej części mowy
- odmienia się przez: **przypadki** (tylko zaimki rzeczowne, przymiotne, liczebne), **liczby i rodzaje** (tylko zaimki przymiotne)

*Nikt nie zna dnia ani godziny.
Ktoś zapukał do drzwi.
Nie przypominaj jej o tym.
Zawsze tu przychodzę.
Każdy ma jakieś marzenia.
On jest tylko mój.*

Podział zaimków ze względu na zastępowaną część mowy

Zaimki	Jaką część mowy zastępują?	Na jakie pytania odpowiadają?	Przykłady
rzeczowne	rzeczownik	kto?, co?	ja, on, wy, kto, co, nikt, nic, to, coś, ktokolwiek
przymiotne	przymiotnik	jaki?, który?, czyj?	mój, swój, nasz, wasz, jaki, taki, któryś, czyj
liczebne	liczebnik	ile?	tyle, ile, ileś, wszystko
przysłowne	przysłówek	jak?, gdzie?, kiedy?	jakoś, wtedy, tak, tutaj, wszędzie, nigdzie, nigdy, zawsze

Podział zaimków ze względu na znaczenie

Zaimki	Funkcja	Przykłady
osobowe	wskazują na nadawcę wypowiedzi, odbiorcę oraz na osoby lub przedmioty	ja, ty, on, ona, my, wy, oni, one i ich formy On powiedział <u>mi</u> prawdę.
dzierżawcze	wskazują na przynależność osoby lub przedmiotu do kogoś, czegoś	mój, swój, twój, jej, jego, nasz, wasz Pożycz <u>swój</u> ołówek.
pytajne	służą do tworzenia pytań o osobę, przedmiot, cechę, kolejność, liczbę, czas	kto?, co?, jaki?, który?, czyj?, ile?, jak?, gdzie?, kiedy? Kto skomponował tę melodię?
wskazujące	wskazują na osoby, przedmioty, cechy, wydarzenia, o których była mowa wcześniej w wypowiedzi lub na które pokazuje się gestem	ta, ten, to, tamten, ów, taki, owaki, tu, tam, tędy Taką sukienkę chciaabym mieć.
względne	łączą zdania podrzędne z nadrzędnymi	kto, co, który, jaki, jak, kiedy, gdzie Wygra ten, <u>któ</u> będzie najlepszy.
nieokreślone	wskazują na bliżej nieokreślone osoby, przedmioty, cechy	ktoś, coś, gdzieś, kiedyś, jakiś, ktokolwiek Poproś <u>kogoś</u> o pomoc.
zwrotny	wskazuje na wykonawcę czynności, który jednocześnie jest jej odbiorcą	się (siebie, sobie, sobą) Robert już <u>się</u> umył.

Przysłówek

- określa czasownik, wskazuje na czas, miejsce i sposób wykonywania jakiejś czynności
- odpowiada na pytania: **jak?, gdzie?, kiedy?, jak bardzo?**
- w zdaniu pełni funkcję okolicznika lub orzecznika

*Mówcie ciszej. Zrób to natychmiast.
Wieczoram *i wychodzę z psem na spacer.*
Będzie miło.
Tu jest bardziej płasko niż tam.*

Podział przysłówków

przysłówki odprzymiotnikowe pochodzą od przymiotników i się stopniują	<i>blisko (od: bliski) – bliżej – najbliżej stromo (od: stromy) – bardziej stromo – najbardziej stromo</i>
przysłówki nieodprzymiotnikowe nie pochodzą od przymiotników i nie podlegają stopniowaniu	<i>jutro, bardzo, wkrótce, rano, obok</i>

■ Spójnik

- łączy dwa wyrazy w zdaniu
- łączy zdania składowe w wypowiedzeniu złożonym (współrzędnie lub podrzędnie),
- przykłady: *a, ale, lecz, ponieważ, gdy, i, lub, albo, czy, jednak, więc, bo, że, aby, jeżeli*

*Weź kurtkę albo parasol.
 Usnął, bo był zmęczony.
 Kasia i Asia są siostrami.
 Lato było krótkie, ale pełne przygód.
 Wiem, że mnie lubisz.
 Wakacje spędzimy na wsi lub pojedziemy w góry.*

■ Przyimek

- łączy wyrazy w zdaniu, wpływając na zmianę ich formy (np. *Grałem z bratem w piłkę*)
- tworzy **wyrażenia przyimkowe**, łącząc się z rzeczownikiem (*nad morzem*) lub zaimkiem (*w ciebie*)

*Pójdźmy do kina.
 Myśleliśmy o tobie.
 Poczerwieniła złości.
 Dżem z leśnych jagód jest smaczny.
 Wrócę do domu o północy.
 Spędzili wakacje w górach.*

► Podział przyimków

proste	np. <i>po, nad, z, za, na, między</i>
złożone	np. <i>ponad (po + nad), zza (z + a), naprzeciw (na + przeciw) znad (z + nad), sponad (z + ponad), spomiędzy (z + po + między)</i>

■ Wykrzyknik

- wyraża uczucia (*ach, och, oj, ojej, eh!*)
- naśladuje dźwięki (*pac, tup, bęc, kap, buch!*)
- wyraża wolę kontaktu (*hej, halo, hop-hop, ej*)
- służy do wydania polecenia (*a sio, prr, wio!*)

*Ach, jak tu pięknie. Uff! jak gorąco.
 Woda kap, kap z kranu.
 Halo! Do ciebie mówię!
 O rety, co za hałas.
 A ja go cap za kołnierz!
 Hop-hop, czy jest tam kto?*

■ Partykuła

- zmienia lub wzmacnia treść wypowiedzi

Za pomocą partykuły wyraża się	Rodzaj partykuły	Przykład
pewność lub przypuszczenie	<i>oczywiście, na pewno, chyba, może, -bym, -byś, -by</i>	<i>Grzesiek <u>na pewno</u> powiedział prawdę. Nie <u>okłamałby</u> mnie.</i>
życzenie lub rozkaz	<i>oby, niech, bodaj</i>	<i><u>Oby</u> się to dobrze skończyło.</i>
potwierdzenie lub zaprzeczenie	<i>tak, nie</i>	<i><u>Nie</u> będę czekać. <u>Tak</u>, zrobię to.</i>
pytanie	<i>czy</i>	<i><u>Czy</u> należy mówić prawdę?</i>
ograniczenie	<i>dopiero, przynajmniej, chociaż, jedynie, tylko</i>	<i><u>Tylko</u> on znał odpowiedź na to pytanie.</i>
wzmocnienie komentarza	<i>no, -że, nawet</i>	<i>Chodź <u>no</u> tu, <u>Róbże</u> to szybciej!</i>

- kontakt z uczniami na Messengerze, **Skype /środa 11⁰⁰-12⁰⁰/**

- mail nauczyciela: malgorzata_herbut@vp.pl